

PUL MUOMILASI

BuxDU Iqtisodiyot va turizim
fakulteti 3-1BB guruhtalabasi

Mengnorov Quvonchbek To‘ychi o‘g‘li

Annotatsiya: “Pul muomilasi” deganda odatda pulning jamiyat va iqtisodiyotdagi aylanishi, ishlatilishi va almashinuv jarayonlari tushilinadi. Bu tushuncha pulning turli shakllarda (naqd, naqd pulsiz, elektron) tovar va xizmatlar uchun to‘lov vositasi sifatida ishlatilishi, kreditlash, investitsiyalash va boshqa moliyaviy operatsiyalarda ishtirok etishini o‘z ichiga oladi.

Аннотация: Термин «денежное обращение» обычно относится к процессам обращения, использования и обмена денег в обществе и экономике. Данное понятие включает в себя использование денег в различных формах (наличных, безналичных, электронных) в качестве средства оплаты товаров и услуг, а также участие в кредитных, инвестиционных и других финансовых операциях.

Abstract: La “circulation monétaire” désigne généralement les processus de circulation, d'utilisation et d'échange de la monnaie dans la société et l'économie. Ce concept inclut l'utilisation de l'argent sous diverses formes (espèces, autres qu'en espèces, électronique) comme moyen de paiement de biens et de services, de participation à des prêts, d'investissement et d'autres transactions financières.

Kalit so‘zlar: iqtisodiy munosabatlar, bozor iqtisodiyoti, iqtisodiy subyektlar, pul, pul muomilasi.

Pul bozor iqtisodiyoti sharoitida to‘xtovsiz harakatda bo‘ladi va to‘lov va xizmatlarni ayir boshlash, ish haqi hamda boshqa majburiyatlarni to‘lashda pul qo‘ldan qo‘lga o‘tib doimiy harakatda bo‘lib turadi. Bu o‘z vazifalarini bajarish jaroyonida pulning harakati pul muomilasi deyiladi.

Pul-bu shunday maxsus tovar, u hamma boshqa tovarlar uchun ekvivalentlik vazifasini bajaradi. Pul ham, hamma tovar-maxsulotlar kabi iste‘mol qiymatga kiradi va u boshqa tovarlardan farq qilmaydi.

Iqtisodiy subyektlar o'rtasida pul orqali amalga oshiriladigan munosabatlar pul muomilasi deyiladi. Pul yuz berayotgan iqtisodiy munosabatlarda ishtirok etar ekan, u doimiy harakatda bo'ladi va bu harakatlar yig'indisi pul aylanmasi hisoblanadi. Naqd pul aylanmasi esa naqd pullarning ma'lum davrdagi harakatlar yig'indisiga aytiladi.

Pul muomilasining shakllari 3 guruhdan iborat: naqd pul muomilasi, naqd pulsiz muomila, xalqaro pul muomilasi.

Naqd pul muomilasi-bu naqd pul yordamida amalga oshiriladi va bu sotuvchi va xaridor o'rtasida nazorat qilinadi. Naqd pullar banknotlar va tangalar orqali amalga oshiriladigan pul oqimidir. Naqd pul muomilasining afzalligi shundaki naqd pul to'lovlar tez va oson amalga oshiriladi. Naqd puldan foydalanilganda shaxsiy ma'lumotlar amalga oshirilmaydi.

Naqd pulsiz muomila- bu to'lov kartalari, bank shotlar yoki onlayn to'lov tizimlari. Masalan; Paynet, Pay me, Alif, Click super app. Naqd pulsiz to'lovlar yoxud elektron hamyonlarning afzalliklari shundaki naqd pulingiz uyda qolib ketgan taqdirda ham siz telefon yoki plastik karta orqali amalga oshira olasiz va bundan tashqari siz QR-kod orqali keshbek ham ola olasiz.

Xalqaro pul muomilasi-bu davlatlar o'rtasida tovarlar, xizmatlar, kapital va moliyaviy aktivlarning oldi-sotdisida ishlatiladigan pul va valyutalar majmui. Bu jarayon global iqtisodiyotning tarkibiy qismlaridan iborat bo'lib, davlatlar aro iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlaydi.

Pul muomilasi qonuni shunday iqtisodiy qonundirki, unga binoan binoan muomiladagi pul miqdori sotiladigan tovar va xizmatlar narxining umimiy summasiga to'g'ri mutanosiblikda, pul harakatining tezligiga teskari mutanosiblikda bo'ladi.

XX asr inflyatsiyasining asosiy sababi tovar kamyobligigina bo'lib qolmasdan ishlab chiqarish va qayta ishlab chiqarishda krizislar mavjudligi bilan ifodalanadi. Hozirgi davr inflyatsiyasining birinchi sababipul talabining tovar taklifidan oshib borishi natijasida pul muomilasiqonunining buzilishi; ikkinchidan esa ishlab chiqarishga ketadigan mahsulotlarning o'sishi natijasida tovarlar baxosining oshishi va shu sababli pul massasining oshib borilishi tushuniladi.

Мотивавий битим - бу харидор ва сотувчи о'ртасида то'лов евазига товарлар, хизматлар ёки активларни алмашиш бо'йича келишув ёки алоқа. Хар қандай битим икки ёки ундан ортиқ корхона ёки жисмоний шахсларнинг мотивавий ҳолатини о'згартиришни о'з ичига олади.

Мотивавий транзаксия хар доим бир ёки бир нечта мотивавий активни, ко'пинча пулни ёки оltин ёки кумуш каби бoшқа қимматбаҳо нарсаларни о'з ичига олади.

Мотивавий операциаларнинг ко'п турлари мавжуд. Eng кенг тарқалган турдаги харидлар товар, хизмат ёки бoшқа товар исте'молчига пул евазига сотилганда содир бо'лади. Аксарият харидлар нақд пул, жумладан, жисмоний валютa, дебет карталари ёки чекар орқали амалга ошириллади.

То'ловнинг яна бир асосий шакли кредит бо'либ, кейинчалик то'лов евазига маблаг'ларга дарҳол кириш имконини беради.

Қадимги цивилизациялар айирбoшлaш тизимларида ишлаганлиги ҳақидаги назарияни тасдиқловчи далиллар yo'q. Аксарият тарихчиларнинг фикрича, қадимги маданиятлар ҳада яқтисодийоти ва қарздорлик тамойиллари асосида ишлаган.

Совг'а яқтисодийотида қимматбаҳо нарсалар ҳеч қандай расмий то'лов декларациясиз бериллади, бу ко'пинча о'зaro алтруизмнинг бир шакли деб ҳисобланлади.

Расмий кредит ва қарз тизимлари ilk бор милоддан аввалги 1800-йилларда бoбилликлар томонидан яратилган бо'либ, улар Һаммурапи кодекси билан биринчи расмий фоиз ставкалари чегараларини о'рнатган.

Дунё бо'йлаб ко'плаб маданиятлар товар пулларидан фойдаланишни бoшладилар - қиймати уларнинг ички қийматидан келиб чиқадиган об'ектлар.

Булarga ко'пинча оltин ёки кумуш тангалар, шунингдек, коври қoбиг'и, қундуз по'сти ва қурилган маккажо'хори каби металл бо'лмaган buyумлар кирлади.

Милоддан аввалги 1000-йиллар ва биринчи минг йилликлар оралиғ'ида Еврoпа ва Осиёда тaнa зарб қилиш тобора кенг тарқалган.

Англияда банкноталар 17-асрдан бoшлаб муомалaга киритилган. Хар бир қoғ'oz пул егасига талабга ко'ра оltин қийматини то'лашни ва'да қилган - бу оltин стандарт деб аталади.

20-asrda ko‘plab mamlakatlar oltin standartini bosqichma-bosqich bekor qilib, hech qanday tovar bilan qo‘llab-quvvatlanmaydigan fiat pulga o‘tdi.

21-asrning boshidan beri onlayn-banking ancha keng tarqaldi. 2001 yilga kelib, o'n millionlab odamlar o'z bank ishlarini internet orqali amalga oshirgan.

2012 yilga kelib, barcha tranzaksiyalarning 46 dan 82 foizigachasi elektron shaklda amalga oshirilgan.

Raqamli valyutalar, elektron tizimlarda saqlanadigan valyuta mashhurlikka erishdi. 2009-yilda ixtiro qilingan bitkoin 2021-yilda 1 trillion AQSH dollaridan ortiq chegaraga yetdi.

Kriptovalyutalarning kamchiliklaridan biri shundaki, ular hech qanday moddiy aktivlarga bog‘lanmaganligi sababli ularning narxi bir kun ichida vahshiyona, ba‘zan 20% yoki undan ko‘proq o‘zgarishi mumkin.

Xulosa-Pul muomilasi . Agarda siz ‘‘pul muomilasi’’ haqida ko‘proq ma‘lumotlar kerak bo‘lsa bunda sizga kutubxonalar, internet tarmoqlari, fan adabiyotlari yordam bera oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. SH.SH.SHodmonov, U.V.G‘afurov ‘‘Iqtisodiyot nazariyasi’’.
2. Y.Abdullayev, T.Qorayev ‘‘PUL’’
3. A.A,Omonov, T.M.Qoraliyev ‘‘ Pul va Banklar’’
4. A.O‘lmasov, A.Vahobov ‘‘Iqtisodiyot nazariyasi’’
5. Abdullayev.A.J, Qayimova.Z.A, Boltayev.SH.SH, Narziyev.D.M ‘‘Pul va Banklar.
- 6 . https://en.wikipedia.org/wiki/Financial_transaction
7. Жураев, С., & Сатторов, К. (2023). Расчет Тросовых Висячих Покровов В Пк Лира. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 16, 119-123.
8. Жўраев, С. (2023). АЛИШЕР НАВОИЙ ДАВРИ ИМОРАТЛАРИНИНГ АРХИТЕКТУРАСИ. *О'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(16), 142-146.

6. Turayev, S., & Sanjar, J. (2023). ZILZILA VAQTIDA BINO VA ZAMIN GRUNTLARINING O'ZARO TA'SIRI. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(2), 410-414.
7. Sanjar, J. (2023). DEVELOPMENT OF CULTURE AND ENTERTAINMENT PARKS. American Journal of Pedagogical and Educational Research, 9, 49-52.
8. Жураев, С., & Тураев, Ш. (2023). ДВУХПОЯСНЫЕ ПРЕДВАРИТЕЛЬНО НАПРЯЖЕННЫЕ СИСТЕМЫ. IJODKOR O'QITUVCHI, 3(29), 77-81.
9. Жураев, С., & Сатторов, К. (2023). ТЕРМИНОЛОГИЯ И КЛАССИФИКАЦИЯ ВИСЯЧИХ И ВАНТОВЫХ МОСТОВ. Innovations in Technology and Science Education, 2(9), 197-206.
10. Хурсандов, Э. Ё. (2024). ЭГИЛУВЧИ ЭЛЕМЕНТЛАРНИ ҲИСОБЛАШ ВА УЛАРНИНГ АФЗАЛЛИКАРИ. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 47(5), 73-76.